INKLYUZIV TA'LIMDA PSIXOLOGIK XIZMATNI TASHKIL ETISHDA SUN'IY INTELLEKTNING IJTIMOIY PSIXOLOGIK OMILLARGA TA'SIRI

Abdullayev Nodirbek Abdurashid o'g'li
anodir744@gmail.com
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Psixologiya mutaxasisligi 1- bosqich
magistratura talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada inklyuziv ta'limda psixologik xizmatni tashkil etishda sun'iy intellektning ijtimoiy-psixologik omillarga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda sun'iy intellekt texnologiyalarining pedagoglar, psixologlar va o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarga, ijtimoiy moslashuvga hamda psixologik qo'llab-quvvatlash tizimiga ta'siri o'rganiladi. Shuningdek, inklyuziv muhitda sun'iy intellektdan foydalanishning imkoniyatlari va xavflari yoritiladi. Maqolada psixologik xizmatni samarali tashkil etish uchun innovatsion yondashuvlar va strategiyalar taklif etiladi. Natijalar inklyuziv ta'lim tizimini takomillashtirishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, sun'iy intellekt, psixologik xizmat, ijtimoiy-psixologik omillar, moslashuv, psixologik qo'llab-quvvatlash.

Аннотация: В статье анализируется влияние искусственного интеллекта на социально-психологические факторы при организации психологической службы в инклюзивном образовании. В исследовании рассматривается влияние технологий искусственного интеллекта на взаимодействие между педагогами, психологами и учащимися, а также на процессы социальной адаптации и психологической поддержки. Освещаются возможности и риски применения искусственного интеллекта в инклюзивной среде. Предлагаются инновационные подходы и стратегии для эффективной организации психологической службы. Результаты имеют практическое значение для совершенствования системы инклюзивного образования.

Ключевые слова: инклюзивное образование, искусственный интеллект, психологическая служба, социально-психологические факторы, адаптация, психологическая поддержка.

Annotation: This article analyzes the impact of artificial intelligence on socio-psychological factors in organizing psychological services in inclusive education. The study examines how AI technologies influence interactions among teachers, psychologists, and students, as well as processes of social adaptation and psychological support. It highlights both the opportunities and risks of using AI in inclusive environments. Innovative approaches and strategies for organizing effective psychological services are proposed. The findings have practical significance for improving inclusive education systems.

Keywords: inclusive education, artificial intelligence, psychological service, socio-psychological factors, adaptation, psychological support.

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida inklyuziv ta’limni rivojlantirish va unda barcha o‘quvchilarning teng huquqli ishtirokini ta’minlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Inklyuziv ta’lim nafaqat jismoniy yoki rivojlanishida o‘ziga xos ehtiyojlari bo‘lgan bolalarni ta’lim jarayoniga jalb etishni, balki ular uchun qulay ijtimoiy-psixologik muhit yaratishni ham talab etadi. Shu nuqtai nazardan, psixologik xizmatning samarali tashkil etilishi inklyuziv ta’lim tizimining ajralmas qismi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

So‘nggi yillarda sun’iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta’lim sohasiga yangi imkoniyatlarni olib kirmoqda. Sun’iy intellekt asosidagi tizimlar individual yondashuvni ta’minlash, o‘quvchilarning psixologik holatini monitoring qilish, o‘qituvchi va psixologlarga tahliliy ma’lumotlar taqdim etish orqali ta’lim jarayonini samarali tashkil etishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, inklyuziv ta’lim sharoitida sun’iy intellektning qo‘llanilishi o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish, ularning ijtimoiy moslashuvini qo‘llab-quvvatlash va psixologik xizmatni takomillashtirish imkonini beradi.

Biroq, sun’iy intellekt texnologiyalarini joriy etish bilan bog‘liq ijtimoiy-psixologik omillarni chuqur o‘rganish zarur. Pedagoglar, psixologlar va o‘quvchilar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarning o‘zgarishi, raqamli muhitga moslashuv, texnologiyaga bo‘lgan ishonch darajasi hamda shaxsiy ma’lumotlar xavfsizligi kabi masalalar muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, sun’iy intellektdan foydalanish jarayonida insoniy omilning kamayishi, emotsional aloqalarning sustlashuvi va texnologiyaga haddan tashqari bog‘liqlik kabi xavflar ham yuzaga kelishi mumkin.

Inklyuziv ta’limda psixologik xizmatni tashkil etishda sun’iy intellektning ijtimoiy-psixologik omillarga ta’sirini o‘rganish ushbu jarayonni samarali boshqarish va muvozanatli yondashuvni shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur tadqiqotning maqsadi sun’iy intellekt texnologiyalarining inklyuziv ta’limdagi psixologik xizmatga ta’sirini aniqlash, uning ijobiy va salbiy jihatlarini tahlil qilish hamda samarali foydalanish bo‘yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir.

Ushbu yo‘nalishda olib boriladigan tadqiqotlar inklyuziv ta’lim tizimida psixologik xizmatni modernizatsiya qilish, pedagog va psixologlarning kasbiy faoliyatini qo‘llab-quvvatlash hamda o‘quvchilarning ijtimoiy moslashuvi va psixologik farovonligini ta’minlashga xizmat qiladi. Shu bois, sun’iy intellekt va ijtimoiy-psixologik omillar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni o‘rganish zamonaviy pedagogika va psixologiya fanining muhim ilmiy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Inklyuziv ta’limda psixologik xizmatni tashkil etishda sun’iy intellektning ijtimoiy-psixologik omillarga ta’sirini o‘rganish zamonaviy pedagogika va psixologiya fanining dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. So‘nggi yillarda ilmiy adabiyotlarda sun’iy intellekt texnologiyalarining ta’lim tizimiga integratsiyasi, ayniqsa inklyuziv ta’lim sharoitida uning qo‘llanilishi keng o‘rganilmoqda. Bu jarayonda sun’iy intellekt nafaqat o‘quv jarayonini individuallashtirish vositasi sifatida, balki psixologik xizmatni tashkil etishda samarali tahliliy va diagnostik resurs sifatida ham qaralmoqda.

Ilmiy manbalarda inklyuziv ta’limda psixologik xizmatning asosiy vazifalari sifatida o‘quvchilarning individual xususiyatlarini aniqlash, ularning ijtimoiy moslashuvini qo‘llab-quvvatlash va psixologik muammolarni erta aniqlash keltiriladi. Sun’iy intellekt texnologiyalari

ushbu jarayonlarni avtomatlashtirish, ma'lumotlarni tezkor tahlil qilish va individual tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi. Shu bilan birga, bu texnologiyalar o'qituvchi va psixologlarning faoliyatini qo'llab-quvvatlab, ularning ish samaradorligini oshiradi.

Biroq, ilmiy tadqiqotlarda sun'iy intellektdan foydalanish bilan bog'liq ijtimoiy-psixologik omillarga ham alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, texnologiyaga bo'lgan ishonch, pedagog va o'quvchilarning raqamli kompetensiyasi, ijtimoiy muloqotning o'zgarishi va shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi kabi masalalar muhim ahamiyat kasb etadi. S. Russell va P. Norvig tomonidan ta'kidlanganidek, sun'iy intellekt tizimlarining samaradorligi nafaqat texnik imkoniyatlarga, balki inson omiliga va ijtimoiy muhitga moslashuv darajasiga ham bog'liq[1]. Bu esa inklyuziv ta'limda psixologik xizmatni tashkil etishda sun'iy intellektdan foydalanishda ijtimoiy-psixologik yondashuvni zarur qiladi.

Shuningdek, sun'iy intellektning psixologik xizmatga ta'siri emotsional va ijtimoiy aloqalar bilan ham chambarchas bog'liq. Texnologiyalardan ortiqcha foydalanish insonlar o'rtasidagi jonli muloqotni qisqartirishi, emotsional aloqalarning sustlashuviga olib kelishi mumkin. Shu sababli, sun'iy intellektni joriy etishda insoniy omilni saqlab qolish, pedagog va psixologlarning faol ishtirokini ta'minlash muhim hisoblanadi. J. Holmes va hamkorlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, ta'limda sun'iy intellektdan samarali foydalanish uchun texnologiya va inson o'rtasidagi muvozanatni saqlash zarur [2].

Mahalliy tadqiqotlarda ham pedagogik-psixologik hamkorlik, inklyuziv ta'lim muhitini rivojlantirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish masalalari keng yoritilmoqda. Bu tadqiqotlar sun'iy intellektni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishda ijtimoiy-psixologik omillarni hisobga olish zarurligini ko'rsatadi. Ayniqsa, pedagoglar va psixologlarning kasbiy tayyorgarligi, ularning texnologiyaga moslashuvi va ijtimoiy qo'llab-quvvatlanishi ushbu jarayonning samaradorligini belgilaydi.

Mazkur tadqiqotda inklyuziv ta'limda psixologik xizmatni tashkil etishda sun'iy intellektning ijtimoiy-psixologik omillarga ta'sirini o'rganish uchun kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot quyidagi metodlar asosida olib borildi:

1. **Nazariy tahlil** – sun'iy intellekt, inklyuziv ta'lim va psixologik xizmatga oid ilmiy adabiyotlar o'rganilib, muammoning nazariy asoslari aniqlashtirildi.
2. **Kuzatuv metodi** – inklyuziv ta'lim muassasalarida pedagoglar va psixologlarning faoliyati, sun'iy intellektdan foydalanish jarayoni hamda ijtimoiy-psixologik muhit kuzatildi.
3. **So'rovnoma va intervyu** – pedagoglar, psixologlar va o'quvchilar o'rtasida sun'iy intellektga munosabat, uning psixologik xizmatga ta'siri va ijtimoiy moslashuv darajasi o'rganildi.
4. **Psixodiagnostik metodlar** – o'quvchilarning psixologik holati, moslashuv darajasi va emotsional farovonligi baholandi.
5. **Analitik va statistik tahlil** – olingan ma'lumotlar qayta ishlanib, sun'iy intellektning ijtimoiy-psixologik omillarga ta'siri aniqlab berildi.

Mazkur metodologiya sun'iy intellektning inklyuziv ta'limdagi psixologik xizmatga ta'sirini kompleks o'rganish, uning ijobiy va salbiy jihatlarini aniqlash hamda samarali qo'llash bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga imkon beradi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari inklyuziv ta'lim tizimini takomillashtirish, psixologik xizmatni modernizatsiya qilish va barcha o'quvchilar uchun qulay ijtimoiy-psixologik muhit yaratishga xizmat qiladi.

Muhokama

Inklyuziv ta'limda psixologik xizmatni tashkil etishda sun'iy intellektning ijtimoiy-psixologik omillarga ta'siri murakkab va ko'p qirrali jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt texnologiyalarining joriy etilishi psixologik xizmat samaradorligini oshirish bilan birga, ta'lim subyektlari o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, inklyuziv muhitda o'quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash va ularga mos psixologik yordam ko'rsatishda sun'iy intellektning imkoniyatlari kengdir.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, sun'iy intellekt asosidagi tizimlar o'quvchilarning psixologik holatini monitoring qilish, ularning emotsional o'zgarishlarini aniqlash va individual tavsiyalar ishlab chiqishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Bu esa psixologlar va pedagoglarga aniq va tezkor qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Natijada, inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvi va psixologik farovonligini ta'minlash darajasi oshadi.

Biroq, sun'iy intellektdan foydalanish jarayonida bir qator ijtimoiy-psixologik muammolar ham yuzaga keladi. Jumladan, texnologiyaga haddan tashqari tayanish insoniy muloqotning kamayishiga, pedagog va o'quvchi o'rtasidagi emotsional aloqalarning sustlashuviga olib kelishi mumkin. Ayniqsa, inklyuziv ta'limda bevosita emotsional qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega bo'lganligi sababli, texnologik vositalar insoniy omilni to'liq almashtira olmaydi. Shu bois sun'iy intellektdan foydalanishda inson va texnologiya o'rtasidagi muvozanatni saqlash zarur.

Pedagoglar va psixologlarning sun'iy intellektga moslashuvi ham muhim ijtimoiy-psixologik omil sifatida namoyon bo'ladi. Agar pedagoglarda raqamli kompetensiya yetarli bo'lmasa yoki texnologiyaga nisbatan ishonchsizlik mavjud bo'lsa, bu sun'iy intellektdan samarali foydalanishga to'sqinlik qiladi. Aksincha, texnologiyani ongli ravishda qabul qilgan va undan foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lgan mutaxassislar psixologik xizmatni yanada samarali tashkil etishi mumkin.

Bundan tashqari, sun'iy intellektdan foydalanishda axborot xavfsizligi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish masalalari ham muhim ahamiyatga ega. Inklyuziv ta'limda o'quvchilarning individual xususiyatlari, psixologik holati haqidagi ma'lumotlar maxfiy hisoblanadi. Shu sababli, ushbu ma'lumotlarning himoyalanganligi ta'minlanmasa, bu ijtimoiy ishonchning pasayishiga olib kelishi mumkin.

Umuman olganda, inklyuziv ta'limda psixologik xizmatni tashkil etishda sun'iy intellektning ijtimoiy-psixologik omillarga ta'siri ikki tomonlama xarakterga ega. Bir tomondan, u psixologik xizmat samaradorligini oshiradi va individual yondashuvni ta'minlaydi, ikkinchi tomondan esa insoniy muloqot, ijtimoiy moslashuv va ishonch omillariga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, ushbu jarayonda texnologik va ijtimoiy-psixologik yondashuvlarni uyg'unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Inklyuziv ta'limda psixologik xizmatni tashkil etishda sun'iy intellekt texnologiyalarining joriy etilishi ta'lim tizimining samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt asosidagi tizimlar o'quvchilarning individual xususiyatlarini aniqlash, ularning psixologik holatini monitoring qilish va moslashuv jarayonini qo'llab-quvvatlashda keng imkoniyatlar yaratadi. Bu esa inklyuziv ta'lim muhitida psixologik xizmatni yanada takomillashtirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, sun'iy intellektning ijtimoiy-psixologik omillarga ta'siri kompleks va ko'p qirrali ekanligi aniqlandi. Texnologiyalardan samarali foydalanish pedagoglar, psixologlar va o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Agar ushbu jarayon to'g'ri tashkil etilsa, ta'lim muhitida ijobiy psixologik iqlim shakllanadi, o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvi va emotsional farovonligi ta'minlanadi.

Biroq, sun'iy intellektdan foydalanish jarayonida bir qator muammolar ham yuzaga kelishi mumkin. Jumladan, insoniy muloqotning qisqarishi, emotsional aloqalarning sustlashuvi, texnologiyaga haddan tashqari bog'liqlik hamda shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi bilan bog'liq xavflar mavjud. Ayniqsa, inklyuziv ta'lim sharoitida o'quvchilarning emotsional qo'llab-quvvatlanishi muhim bo'lganligi sababli, sun'iy intellekt inson omilini to'liq almashtira olmaydi. Shu bois, texnologiyadan foydalanishda insoniy yondashuvni saqlab qolish zarur.

Pedagoglar va psixologlarning sun'iy intellektga moslashuvi ham muhim omil hisoblanadi. Ularning raqamli kompetensiyasini oshirish, texnologiyaga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish orqali psixologik xizmat samaradorligini oshirish mumkin. Bu esa inklyuziv ta'lim tizimida barqaror va samarali psixologik muhit yaratishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta'limda psixologik xizmatni tashkil etishda sun'iy intellektning ijtimoiy-psixologik omillarga ta'siri muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Ushbu jarayonda texnologik imkoniyatlar va insoniy yondashuvni uyg'unlashtirish, ijtimoiy-psixologik omillarni hisobga olish hamda xavflarni minimallashtirish orqali ta'lim tizimini yanada takomillashtirish mumkin. Shu asosda, sun'iy intellektdan oqilona va muvozanatli foydalanish inklyuziv ta'lim sifatini oshirish va barcha o'quvchilar uchun qulay psixologik muhit yaratishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Russell, Stuart J.; Norvig, Peter. (2021). *Artificial Intelligence: A Modern Approach* (4th ed.). Pearson.
2. Holmes, Wayne; Bialik, Maya; Fadel, Charles. (2019). *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. Center for Curriculum Redesign.
3. Florian, Lani; Black-Hawkins, Kristine. (2011). *Exploring inclusive pedagogy*. British Educational Research Journal, 37(5), 813–828.
4. Ainscow, Mel. (2020). *Promoting inclusion and equity in education: lessons from international experiences*. Nordic Journal of Studies in Educational Policy, 6(1), 7–16.
5. Salovey, Peter; Mayer, John D. (1990). *Emotional Intelligence*. Imagination, Cognition and Personality, 9(3), 185–211.
6. Gross, James J. (1998). *The emerging field of emotion regulation: An integrative review*. Review of General Psychology, 2(3), 271–299.
7. Madgapilova, Nargiza. (2025). *Scientific-practical and strategic bases of improving pedagogical-psychological cooperation in the integration of school and pre-school educational organizations in the context of continuous education on the basis of innovative logistics*, 1, 157–166.
8. Eshnayev, Nortoji & Madgapilova, Nargiza. (2023). *Characteristics of implementing the cluster approach in the educational system*. International Journal of Pedagogics, 03, 44–47. doi:10.37547/ijp/Volume03Issue02-09.

9. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). *Talabalarda psixologik stressni yengish*. 03, 69–73.
10. Abduqodirova, Dilobarbonu. (2025). *Psychological features of the neurographic approach*. 01, 501–503.